

1. נושא המחקר - בעבודת מחקר קצרה זו, אבקש להתמקד ברגע מכונן ומה שנחשב כיום, כרגע משבר בחייו של האדם במציאות המערבית, שבה, בהתאם לחוק, יוצא העובד אל הגמלאות. היציאה לגמלאות, הינה כה דרמטית, מכיוון שלה השפעות מורכבות ומגוונות, החל משינויים קריטיים ברמה הכלכלית, המשך בשינויים זהותיים וחברתיים הנובעים ממקומו של מקום העבודה בחייו של היוצא לגמלאות (Osborne, 2009). בעשורים האחרונים, נוכח מגמות היסטוריות הנוגעות לשינויים טכנולוגיים ובעיקר רפואיים, אשר הובילו לעלייה חדה בבריאות, גיל ואורך תקופת גיל הפנסיה, יצרו שלל של השפעות חברתיות, כלכליות, ובסופו של דבר, סוציולוגיות. אחת החשובות בהן, היא זו העוסקת במרקם המשפחתי והביתי, והשינוי הדרמטי החל בו בעקבות השינוי המוחלט בסדר יום של הפרוש, אשר מוצא את עצמו במרחב, אשר באופן יחסי, אינו מוכר לו, בתקופה של הגדרה עצמית, המשפיעה על סובביו, ובעיקר על הזוגיות אשר כעת חווה שינויים אותם לא הכירו בני הזוג לאורך עשרות שנים נישואיהם (Barnes & Perry, 2004).

2. שאלת המחקר - שאלת המחקר שנבחרה הינה 'כיצד משבר היציאה לגמלאות משפיע על סדר יומו של הפרוש/ת ומשפחתו/ה?' מטרת שאלת מחקר זו תהיה לבחון את ההתמודדות של משתתפי המחקר, בראיה לאחור, והסתכלות אל מצבם כעת, תוך עיסוק בתהליך הפרישה וההשפעה של התהליך על ההתמודדות של הפרוש ועל יכולתו לצאת מהמשבר, לצד התמודדות המשפחה.

3. שיטת המחקר - עבודת מחקר זו תתבסס על המחקר האיכותני, בהתאם לתיאוריה המעוגנת בשדה, הקובעת כי באמצעות שאלת מחקר נכונה, ניתן לאסוף נתונים איכותניים, אשר מתוכם ניתן לברור דפוסים ורעיונות חוזרים (תמות), אשר באמצעותם ניתן ללמוד ויצור תמונה עשירה ורוויה בפרטים, המתארת תופעה סוציולוגית (שקדי, 2003).

4. רציונל לבחירת נושא המחקר - כפי שעלה במסגרת סקירת נושא המחקר, הרציונל העומד מאחורי עבודת מחקר זו, הינו בשפיכת אור נוסף על התמודדותם של אוכלוסיית גיל הזהב עם פרישתם. נוכח אופי שאלת המחקר, הבוחן מגוון של תהליכים וגורמים סובייקטיביים, אשר יחדיו נאספים אל תופעה סוציולוגית, המתבטאת במצבו הנפשי של הפרוש, מצבו הבריאותי, מצבו החברתי, התנהגותו, והשפעת כל אלו על סובביו, לרבות ביתו ומשפחתו, מחקר איכותני שכזה יוכל לבחון בצורה מעמיקה (באופן יחסי לגודל המחקר) את אותם גורמים, וכך להוביל להבנה טובה יותר, ברמה האקדמית, כמו גם הציבורית-ממסדית, את צרכיהם של בני גיל הזהב, והצורך לשלבם מחדש בתוך החברה.

5. סקירה ביבליוגרפית - בעשורים האחרונים, ניתן לומר, כי 'חקר הזיקנה' עבר שינויים רבים, והתפיסה של 'משבר היציאה הגמלאות' השתנתה אף היא בהתאם. אם בעבר, חקר הזיקנה עסק במדיניות הציבורית, אשר נועדה להבטיח חיים כלכליים, בריאים וחברתיים לפרוש, לאורך השנים, נתפסה ההגעה לגיל הפרישה בתור 'טקס חברתי', שבמסגרתו, לפרוש הטרי יש תפקיד וציפיות חברתיות ברורות, המקבעות אותו לנורמות והתנהגויות ספציפיות (חזן, 2013). כיום, נוכח היכולת של הפרוש להגדיר מחדש את זהותו, לצד היכולת שלו להתנהג ואף להיראות בצורה אשר אינה תואמת את גילו, הביאו לתפיסה חדשה בנוגע לגיל הזהב, אשר כרוכה אמנם ביתרונות של חופש (יחסי) זהותי וגילאי של הפרוש, אך גם בקשיים הנובעים מחיפוש זהותי זה, כמו חוסר יציבות והיעדר ביטחון אישי, המתנגשים לא פעם עם יחס וציפיות החברה. לכן, כיום ראוי לבחון את ההתפתחויות הרפואיות לצד המשמעותיות התרבותיות, החברתיות, והפסיכולוגיות שלה (Osborne, 2009).

באופן דומה, כך גם התפיסה לגבי עצם הפרישה עצמה השתנתה. תיאוריות הנוגעות לטקסיות הפרישה בעבר, נבעו מתוך 'תיאורית התפקיד', אשר לפיו, העבודה (גם היום), נחשבה לערך נעלה, המעניק משמעות ומעמד (לרבות מקומו 'הנעלה' של הגבר). כיום, תפיסה זו השתנתה, ובעקבות ההשפעות הקפיטליסטיות, לצד שינויים מגדריים מהותיים, עבודה כיום, לא פעם, נחשבת ללא יותר מאשר אמצעי לאושר (ועושר) והצלחה אשר נחשבים בעצמם לערך הנעלה (בק, 2002). עם זאת, מקום העבודה עדיין נתפס, גם אם העובד עצמו סולד מעבודתו ואינו מעריך את המשמעות

הסובייקטיבית (מעבר לזו הכלכלית) של מקום העבודה, היא עדיין נחשבת לחלק עיקרי מעולמו החברתי של הפרוש, אשר נגדע, עם פרישתו (Damman, Henkens & Kalmijn, 2015).

מחקרים רבים שנעשו בנושא, מראים את ההשפעה העצומה של הפרישה לגמלאות על חייהם של הפרושים, בין אם בסגנון חייהם, ביחסים החברתיים שלהם, וביתר שאת, במצב הזוגיות שלהם לאחר הפרישה. מחקרים מראים, כי לא פעם, אנשים המגיעים לגיל הפנסיה, בוחרים (או נאלצים) לפרוש נוכח התערבות בן או בת הזוג, אשר משפיעה באופן ישיר על תהליך הפרישה. הזוגיות, כך נמצא, מושפעת מהפרישה, שכן בני הזוג, נוכח הפרישה, משנים את תפקידם בזוגיות, את זהותם בזוגיות, ולכן את המערכת הזוגית בכללותה (Whitaker & Bokemeier, 2018). לא פעם, כך מתואר, כאשר הולכת ודועכת המערכת הזוגית לאורך השנים, הפרישה מייצרת התמודדות מחודשת עם דעיכה זו, הנובעת מהתקשורת הרבה שנדרשים לפתע בני הזוג לעשות, בבית ריק אשר כבר ננטש מילדיו הבוגרים. ניתן לבסוף לומר, כי אופי וטיב הקשר, כך עולה, קשורים באופן ישיר, לא פעם, ממצבם הכלכלי ומצבם החברתי ומושפע מחלוקת התפקידים המגדרית, ומאבקי הכוחות המגדריים בבית על אופיו של הבית וסדר יומו (Barnes & Perry, 2004).

6. פלח האוכלוסייה הנבחרת - האוכלוסייה שנבחרה לטובת עבודה זו, הינה של בני גיל הזהב, תוך התמקדות בפנסיונרים, אנשים אשר כבר פרשו ויצאו לגמלאות, בחמש שנים האחרונות. בחירה באוכלוסייה זו תאפשר עיון 'טרי' של משתתפי המחקר בזיכרונותיהם ותפיסותיהם לגבי הפרישה עצמה ותהליך ההתמודדות עם הפרישה, עד לנקודת הזמן בה הם נמצאים בה כיום (לאחר או עדיין בתוך המשבר). בשל כך, גיל האוכלוסייה הנבחרת יעמוד על הגילאים 65-75, בהתאם לגיל הפרישה השונה בין נשים וגברים.

7. אופן הדגימה וגודל המדגם - כדי לבחון אוכלוסייה זו, בהתאם להנחיות, נבחרו שלושה נבדקים מתוך האוכלוסייה המוגדרת, אשר עמדו בקריטריונים. השיטה שנבחרה הינה שיטת כדור השלג, כפי שיוסבר במסגרת הילוך איסוף הנתונים.

8. כלי איסוף הנתונים - הנתונים נאספו באמצעות ראיונות חצי מובנים. הראיונות החצי מובנים מאפשרים יצירה של תחושה של שיחה, המאפשרת למשתתפי המחקר להתבטא ולהשמיע את תפיסותיהם, עמדותיהם וסיפוריהם בנושא המחקר, באופן אשר מוביל להבנות הנוגעות לתמות שעלו במסגרת הסקירה הביבליוגרפית, ובאמצעות תמות חדשות העולות מתוך הראיונות.